

УДК 330.101.8:657.471

Шиманська А.А., здобувач

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ЕКОНОМІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТЕРМІНІВ «ВИТРАТИ» І «ЗАТРАТИ»

У статті з'ясовано сутність терміну «витрати», його взаємозв'язок та відмінність від терміну «затрати»; проведено аналіз і зроблено критичну оцінку визначень «витрат» й «затрат» різних науковців; надано пропозиції щодо вживання термінів «витрати» й «затрати» в системі обліку.

Ключові слова: витрати, затрати, управління витратами, виробничі витрати, доходи, облік.

Shymanska A.

ECONOMIC APPROACH TO DEFINING THE ESSENCE OF THE TERMS «COSTS» AND «EXPENSES»

In the article has been clarified the essence the term «costs», his relationship and distinction from the term «expenses», analysis and made a critical evaluation of the definition «costs» and «expenses» of different scientists, produced propositions of using the terms «costs» and «expenses» in the accounting. The globalization of markets, the development of information technology and telecommunications, the increasing dynamism of the external and internal structure of enterprises, the growth requirements of users put the company in a fairly strict conditions in terms of return of goods and services, thus requiring constant changes in products and technologies. Therefore, a balanced pricing and effective cost management in the short and long term growth remain major factors of competitiveness of enterprises. For strict cost management, first you need to find out their economic substance and differentiate (combine) to (from) related terms that are found in the economic literature and create significant discomfort during the study of the implementation of the relevant transactions. The term "cost" is now available in many dictionaries and encyclopedias, monographs, textbooks, scientific papers, theses reports and more. Despite the fact that the problems of research expenses paid much attention, in most cases carried out research and development devoted to terminology and methodology of a cost accounting at the same time study the differences between the concepts of "cost" and "expenses" remain insufficiently illuminated and require further study.

Key words: costs, expenses, management costs, operating expenses, income, account.

Шиманская А.А.

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ОПРЕДЕЛЕНИЮ СУЩНОСТИ ТЕРМИНОВ «РАСХОДЫ» И «ЗАТРАТЫ»

В статье выявлена сущность термина «расходы», его взаимосвязь и отличие от термина «затраты»; проведен анализ и сделана критическая оценка определений «расходов» и «затрат» разных ученых; представлены предложения относительно употребления терминов «расходы» и «затраты» в системе учёта.

Ключевые слова: расходы, затраты, управление затратами, производственные расходы, доходы, учет.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сьогодні економічній літературі зустрічається довільне вживання таких термінів як «витрати» та «затрати». Одні автори особливо не замислюються над цим питанням та використовують їх як синоніми, інші намагаються розмежувати ці терміни та пояснити, чим відрізняється один від іншого.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Визначення сутності та дослідження спільних і відмінних рис між термінами «витрати» і «затрати», визнання витрат в останні роки стали предметом уваги багатьох вітчизняних науковців, зокрема: Бутинця Ф.Ф., Ватаманюка З.Г., Задорожного З.В., Карпової Т.П., Мельник Л.Г., Нападівської Л.В., Огійчука М.Ф., Олійник О.В., Павликівської О.І., Панчишина С.М., Погорелова Ю.С., Пушкаря М.С., Рудніченко Є.М., Скляренко В.К., Соколова Я.В., Сопко В.В., Хопчан М.І. Цветкової Н.М. та ін.

Незважаючи на те, що вже неодноразово виходили публікації на дану тему, досі не тільки не сформовано єдиного підходу до розуміння зазначених понять, але, навпаки, здається внесено ще більше плутанини.

Цілі статті. Визначення економічної сутності термінів «витрати» і «затрати», а також сфери їх застосування.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Глобалізація ринків, розвиток інформаційних технологій і засобів телекомунікацій, зростаюча динамічність зовнішньої і внутрішньої структури підприємств, зростання вимог споживачів ставлять підприємства в досить жорсткі умови з точки зору дохідності товарів, робіт та послуг, вимагаючи при цьому постійних змін в галузі продуктів та технологій.

Тому збалансована цінова політика і ефективне управління витратами в найближчій і довгостроковій перспективі залишаються найважливішими факторами росту конкурентоспроможності підприємств.

Для чіткого управління витратами, перш за все, необхідно з'ясувати їх економічну сутність і розмежувати (об'єднати) від (з) суміжними термінами, які зустрічаються в економічній літературі та створюють суттєві незручності під час обґрунтування процесу здійснення відповідних операцій.

Термін «витрати» наявний нині у багатьох словниках та енциклопедичних виданнях, монографіях, підручниках, навчальних посібниках, наукових статтях, тезах доповідей тощо. Економічний підхід до визначення витрат походить з їх економічної природи (як витрати на просте відтворення ресурсів, що використовуються), а не з характеру та джерела відшкодування.

Незважаючи на те, що проблемам дослідження витрат приділяється значна увага, у більшості випадків здійснюються наукові розробки, присвячені термінології і методиці лише обліку витрат, в той же час дослідження відмінностей між поняттями «витрати» і «затрати» залишаються недостатньо висвітленими і потребують додаткового вивчення. У тих науковців, які вважають, що даним поняттям притаманний різний економічний зміст, розуміння затрат зводиться переважно або до вихідних грошових потоків, або до використання ресурсів у процесі створення нової вартості; витрат — до зменшення активів і збільшення зобов'язань за період (таблиця 1).

Таблиця 1

Визначення термінів «витрати» та «затрати»
у працях провідних науковців

Автор	Термін «витрати»	Термін «затрати»
Аврова І.А. [1]	Та частина затрат, що здійснені підприємством для отримання доходу, тобто зменшення суми отриманого доходу в результаті діяльності підприємства	Засоби, що використані на придбання ресурсів, які є в наявності та відображаються в балансі як активи підприємства і які здатні в майбутньому принести дохід

Продовження табл. 1

Булатов М.А. [2]	Витрати – ціна, сплачена за товари або послуги чи грошова сума, що потрібна для їх виробництва або створення	Затрати = витрати
Волкова О.Н. [3]	Витрати – це будь-які виплати, що здійснює підприємство в процесі своєї господарської діяльності, вони відносяться перш за все до грошового потоку підприємства, оскільки потребують для своєї оплати грошових коштів	Затрати – це вартість оцінки ресурсів, використовуваних організацією в процесі своєї діяльності
Економічна енциклопедія за редакцією Абалкіна Л.І. [4]	Затрати в процесі господарської діяльності, пов'язані із забезпеченням виробництва ресурсами	Виражені в грошовій формі витрати на що-небудь
Задорожний З.Р. [5]	Зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які зумовлюють зменшення власного капіталу (за винятком зменшення власного капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками	Грошовий вираз матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, використаних у процесі такої діяльності з метою отримання економічної вигоди за винятком оплати рахунків постачальників, різних кредиторів за отримані виробничі запаси, товари, послуги, перераховані авансові платежі тощо
Золотарьова Н.Г. [6]	Витрати – затрати певного періоду часу, а тому їх потрібно у повній сумі відносити на реалізовану за цей період продукцію	Затрати поділяються на бухгалтерські та економічні
Нападовська Л.В. [7]	Зменшення економічної вигоди протягом звітного періоду або збільшення зобов'язань, що веде до зменшення капіталу	Вартісний вираз використаних у процесі діяльності підприємства матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів

Продовження табл. 1

Павликівська О.І. [8]	Собівартість продукції і незавершеного виробництва в розрізі кількісних статей	Витрати за економічними елементами
Погорєлов Ю.С. [9]	Відбивають зменшення активів і збільшення зобов'язань за період	Відбивають реальний рух і трансформацію ресурсів
Поклад І.Н. [10]	Те ж саме, що і затрати	Витрати виробництва
Сопко В.В. [11]	Витрати виникають при витрачанні грошових коштів на закупку матеріальних цінностей	Використані у процесі виробництва різні речовини та сили природи на виготовлення нового продукту праці
Черткова Н.О. [12]	Витрати – це вартість усіх матеріалів та послуг, що витрачаються	Затрати = витрати
Шеремет А.Д. [13]	Грошовий вимір ресурсів, що використовується з певною метою	Завжди співвідносяться з певними завданнями і цілями

На нашу думку, чимало науковців не дають власного визначення терміну «витрати», а користуються тим, яке наведене у Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Витрати – зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками) [14]. До того ж, існує П(С)БО 16 «Витрати», що повністю присвячений особливостям визнання та складу витрат в обліку. Відповідно до нього, витрати – або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені [15].

Як бачимо, Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, затверджені наказами Міністерства фінансів України, термін «витрати» визначають по-різному. Натомість термін «затрати» взагалі

не визначений у П(С)БО — він лише згадується, чергуючись із терміном «витрати». Так, «Рахунок 85 «Інші затрати» призначено для обліку витрат на інвестиційну та фінансову діяльність підприємства, а також інших витрат діяльності» [16].

Принагідно зазначимо, що в російській мові використовуються терміни «расходы», «издержки», «затраты», які, на нашу думку, є синонімічними. Оскільки, під час розробки національних П(С)БО та російських ПБУ багато що було взято з МСФЗ, зокрема і визначення терміна «витрати», тому вважаємо, що англійський термін «expenses», що фігурує в МСФЗ, відповідає українському «витрати» та російському «расходы», що вживаються в П(С)БО та ПБУ відповідно (таблиця 2).

Таблиця 2

Визначення поняття «витрати» в національних та зарубіжних стандартах з бухгалтерського обліку

№	Стандарт	Визначення
1	2	3
1.	П(С)БО 16 [15]	Витрати – або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені
2.	ПБУ 10/99 [17]	Витрати – зменшення економічних вигід в результаті вибуття активів (грошових коштів, іншого майна) і (або) виникнення зобов'язань, що призводять до зменшення капіталу цієї організації, за винятком зменшення внесків за рішенням учасників (власників майна)
3.	IFRS [18]	Витрати – зменшення економічних вигід протягом звітного періоду, що відбувається у формі відтоку або виснаження активів, або збільшення суми зобов'язань і резервів, що виражається в зменшенні капіталу, не пов'язаного з його розподілом між власниками
4.	GAAP [19]	Витрати – фактичні або передбачувані відтоки грошових коштів або їх еквівалентів, які виникли або виникнуть в результаті основної діяльності компанії

Висновки. Таким чином, на нашу думку, витрати — це елемент фінансової звітності, який визначається П(С)БО як зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення

зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу.

Витратами доцільно називати повністю або частково використані у процесі господарсько-фінансової діяльності підприємства запаси, необоротні активи, трудові ресурси, а також зменшення (погашення) зобов'язань підприємства перед бюджетом, кредиторами й іншими юридичними та фізичними особами.

Оскільки, термін «затрати» взагалі не визначається у національних положеннях (стандартах), то, можливо, настав час уніфікувати цю термінологію і, відмовившись взагалі від терміна «затрати», застосовувати лише термін «витрати».

1. Аврова И. А. Управленческий учёт. – М.: Бератор-Пресс. – 2003. – 176 с.
2. Булатов М. А. Теория бухгалтерского учета // Учебное пособие. – М.: Издательство “Экзамен”. – 2005. – 256 с.
3. Волкова О. Н. Управленческий учет: учеб. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект. – 2006. – 472 с.
4. Азрилян А. Н. Большой энциклопедический словарь. – М.: Институт новой экономики. – 1999. – 1224 с.
5. Задорожний З. Р. Внутрішньогосподарський облік в будівництві: методологія та організація // дис. Д-а екон. наук: 08.00.09. – Тернопіль. – 2007. – 184 с.
6. Золотарьова Н. Г., Лінник В. Г. Основні напрями класифікації витрат підприємства // Фінанси, облік і аудит / Збірник наук. праць. – К. – 2004. – Вип.3. – С. 222-231.
7. Нападовська Л. В. Управлінський облік // підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Книга. – 2004. – 544 с.
8. Павликівська О. І. Облік і аудит виробничих витрат // дис. К-а екон. наук: 08.06.04. – Тернопіль. – 2002. – 176 с.
9. Погорелов Ю. С. Вибір і обґрунтування методів управління затратами підприємства // автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.06.01. – Донецьк. – 2006. – 32 с.
10. Поклад И. Н. Курс бухгалтерского учёта. – М.: Финансы и статистика. – 1971. – 416 с.
11. Сопко В. В. Бухгалтерський облік // Навчальний посібник. – К.: КНЕУ. – 2000. – 578 с.
12. Черткова Н. О. Економічне значення витрат промислових підприємств // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. К. – 2006. - № 6. – С. 444-447.
13. Шеремет А.Д. Управленческий учёт // учебное пособие. – М.: ФБК ПРЕСС. – 1999. – 510 с.
14. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 року № 73 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
15. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 року № 318 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
16. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів,

капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291, затверджена Міністерством фінансів України від 30 листопада 1999 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99/page>.

17. Дружиловская Т. Ю. К вопросу о соотношении понятий «затраты» и «расходы» // Вестник КГФЭИ – 2007. – № 2(7). – С. 28-30.
18. Пятов М. Л., Смирнова И. А. Доходы и расходы организации: трактовка МСФО [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.buh.ru/document.jsp?ID=1204&breakIIrISCINDDIIDD1204DI=0#breakIIrISCINDDIIDD1204DI0>.
19. Обермейстер А. Расходы в US GAAP [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.gaap.ru/biblio/gaap-ias/compare_rus/023.asp.